

CZY MAMY DWA „GEOGRAFICZNE DIALEKTY” POLSKIEGO MESH’A?

Anastazja Śniechowska-Karpińska
Biblioteka Uniwersytetu
Medycznego w Lublinie

*Język informacyjno-wyszukiwawczy, MeSH,
Medical Subject Headings, MeSH (NLM),
MeSH.pl, Tez_MeSH (GBL)*

Wiele czasopism medycznych (w tym polskich) na swoich stronach internetowych adresowanych do potencjalnych autorów zamieszcza wśród wymagań obowiązek dołączenia „słów kluczowych” lub „wyrażeń” zgodnych z Medical Subject Headings (MeSH). W tej sytuacji należy postawić pytanie: **zgodnych z którym MeSH’em?** Pytanie to nie jest bezzasadne, jako że mamy w tej chwili dwie równorzędne bazy w dostępie on-line: bazę **Tez_MeSH** (<http://www.tez-mesh.pl/>) Głównej Biblioteki Lekarskiej i **MeSH.pl** (<http://www.mesh.pl/>), za którego tworzenie i rozwój jest odpowiedzialny zespół bibliotekarzy z Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Poznaniu oraz z Biblioteki Medycznej Collegium Medicum UJ w Krakowie, przy współpracy innych bibliotek polskich uniwersytetów i akademii medycznych. Równoległe istnienie tych baz można potraktować jako dowód na istnienie dwóch polskich MeSH’ów. Czy jest to jednak dowód rozstrzygający?

Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie, czy mamy do czynienia z dwoma „geograficznymi dialektami” polskiego MeSH’a (a więc z nieodwracalną „dysocjacją” na dwa odrębne słowniki), czy też podobieństwo obu baz jest na tyle duże, że wciąż mamy do czynienia z tym samym językiem, podlegającym chwilowemu zaburzeniu w sferze słownika.

Aby zarysować tło „geograficzne”, należy odwołać się do historii MeSH’a i jego polskiej wersji. Jako język informacyjno-wyszukiwawczy¹, którego słownik (tezaurus) odnosi się przede wszystkim do desygnatów z dziedziny medycyny

¹ Celem mojego tekstu nie jest stwierdzenie, czy MeSH jest przykładem języka deskryptorowego, języka haseł przedmiotowych czy języka hybrydowego, jak określa MeSH’a Andrzej Bator (por. Polskie wersje języków informacyjno-wyszukiwawczych. Próba oceny zagrożeń na podstawie polskiej wersji Medical Subject Headings. *Zagadnienia Informacji Naukowej* 2000, nr 1(75), s. 92). Na potrzeby tego artykułu przyjmijmy, że podstawowe jednostki tego słownika będą określane mianem „haseł przedmiotowych” (a niesamodzielne „określnikami”, zgodnie z terminologią przyjętą przez bazę MeSH.pl), choć przyjęcie takiej terminologii nie jest neutralne i prowadzi do opowiedzenia się „po stronie” języka haseł przedmiotowych.

i nauk pokrewnych, MeSH powstał jako odpowiedź na zaistnienie bardzo konkretnego problemu. Jak głosi anegdota (jeden z „mitów założycielskich” National Library of Medicine), student Medical College of Ohio – John Shaw Billings – spędził sześć miesięcy w bibliotekach w Cincinnati, Nowym Jorku i Filadelfii, gromadząc potrzebną literaturę do napisania pracy licencjackiej na temat epilepsji. Konieczność poszukiwania informacji w rozproszonych źródłach stanowiła ogromny wysiłek dla przyszłego chirurga i, jak się później okazało, bibliotekarza i przyszłego dyrektora biblioteki medycznej. W latach 1865-1895 pełnił on stanowisko szefa Surgeon General’s Library² i, gdy w latach siedemdziesiątych XIX wieku kolekcja liczyła już 52 tysięcy książek i broszur medycznych, uznał, że sporządzenie indeksu autorskiego i tematycznego jest koniecznością. Dodać należy, że był to wówczas największy zbiór książek o tej tematyce w USA i jeden z bogatszych w świecie. W 1874 r. Billings rozpoczął prace nad indeksem rzeczowym artykułów z czasopism, książek, prac dyplomowych, sprawozdań i broszur z dziedziny medycyny i nauk pokrewnych, by przygotować *Index-Catalogue of the Library of the Surgeon-General*. Idea, by każdy artykuł medyczny opisywać za pomocą tematu, oddającego jego merytoryczną zawartość, była niezwykle trafna i zaowocowała w latach sześćdziesiątych XX wieku rozpoczęciem prac nad stworzeniem odpowiedniego dla medycyny słownika, co zainicjowało rozwój MeSH’a³, języka do dziś używanego i rozwijanego w tym samym ośrodku, który, po przekształceniu w National Library of Medicine, stał się największą biblioteką medyczną świata⁴.

W Głównej Bibliotece Lekarskiej pierwszym używanym słownikiem był stworzony przez Stanisława Konopkę *Słownik haseł z dziedziny medycyny i nauk pokrewnych*. Drugi chronologicznie to opublikowany pod tym samym tytułem słownik autorstwa Zofii Domańskiej i Janusza Janowskiego, którego kolejne wersje powstawały jako dzieło zbiorowe w Zakładzie Naukowej Informacji Medycznej GBL⁵. Przyjęcie przez GBL jako wzoru tezaursu tworzonego przez National Library of Medicine w Bethesda dla potrzeb systemu Medlars wynikało z uzasadnionych przesłanek, bo choć, jak pisze na temat polskiego MeSH’a Andrzej Bator, adaptacje języków informacyjno-wyszukiwawczych mogą nieść za sobą wiele niebezpieczeństw⁶, to przeważały względy ekonomiczne (szybciej można przełożyć na inny język naturalny cały słownik jiw wraz z systemem powią-

² Por. informacje o J.S. Billingsie dostępne w World Wide Web: <<http://www.nlm.nih.gov/hmd/about/collectionhistory.html#skip>> [dostęp: 16.04.2008]; <http://en.wikipedia.org/wiki/John_Shaw_Billings> [dostęp: 16.04.2008].

³ Margaret H. Coletti, Howard L. Bleich: Medical Subject Headings Used to Search the Biomedical Literature. *Journal of the American Medical Informatics Association* 2001, vol. 8 nr 4, s. 317-323; por. Jacques-Lynne Schulman: *Using Medical Subject Headings (MeSH) to examine patterns in American medicine Preliminary Consideration of Vocabulary Change as a Metric* [on-line]. 20 November 2001 [dostęp: 16.04.2008]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.nlm.nih.gov/mesh/patterns.html>>

⁴ Por. informacje o historii United States National Library of Medicine dostępne w World Wide Web: <<http://www.nlm.nih.gov/about/briefhistory.html>> [dostęp: 16 kwietnia 2008].

⁵ Zofia Powideł, Ewa Włostowska: Opracowanie rzeczowe w Głównej Bibliotece Lekarskiej i w bibliotekach medycznych. *Biuletyn GBL* 2000, t. 46 nr 363, s. 5-6.

⁶ Andrzej Bator: Polskie wersje języków informacyjno-wyszukiwawczych. Próba oceny zagrożeń na podstawie polskiej wersji Medical Subject Headings. *Zagadnienia Informacji Naukowej* 2000, nr 1(75), s. 90-97.

zań między hasłami niż tworzyć taki system od początku) i logiczne (z MeSH'em polscy użytkownicy MEDLINE stykali się od dawna, tym bardziej, że od lat wiodącym językiem współczesnej medycyny jest język angielski i to właśnie dzięki MEDLINE⁷ – prymarnej bibliograficznej bazie danych zawierającej piśmiennictwo z zakresu medycyny i nauk pokrewnych możliwy jest błyskawiczny przepływ informacji w tej dziedzinie).

Zespół Głównej Biblioteki Lekarskiej zdecydował o przejęciu „filozofii systemu stosowanego do opracowania rzeczowego w National Library of Medicine w Bethesda, język informacyjno-wyszukiwawczy i metodykę opracowania rzeczowego. Natomiast nie wszystkie terminy MeSH zostały przeniesione do *Słownika haseł*⁸. Dodajmy tu, że powyższy opis nie dotyczy bazy danych Tez_MeSH (powstałej w 2005 r. z połączenia baz danych Tezaurus 01 i MeSH 2005⁹), ale drukowanego *Tezaurusu medycznego polsko-angielskiego*. Pewne konsekwencje tego faktu są widoczne w bazie Tez_MeSH do dziś, m.in. w postaci haseł nienotowanych przez bazę NLM (przykłady haseł tego rodzaju znajdują się w Tabeli 1). Z analiz prowadzonych w GBL wynika, że w roku 2006 baza Tez_MeSH zawierała 23 885 deskryptorów źródłowych MeSH (wszystkie miały polskie odpowiedniki) oraz 162 rekordy polskie spoza MeSH (tj. polskie nazwy geograficzne i inne hasła włączone w strukturę poprzez nadanie im kodu i umieszczenie w odpowiednim miejscu struktury)¹⁰, co daje ok. 0,67% haseł spoza MeSH NLM (procent marginalny w stosunku do całej bazy). Od 2006 r. baza ta jest udostępniana wszystkim zainteresowanym i zarejestrowanym instytucjom po podpisaniu umowy¹¹. Niestety, osoby prywatne są wyłączone z tego grona, co oznacza, że potencjalni użytkownicy mogą z niej skorzystać przede wszystkim w oddziałach GBL, co wydaje się pozostawać w sprzeczności z ideą wolnego dostępu do informacji w sieci.

Drugim ośrodkiem pracującym od 1997 r. nad polską wersją MeSH'a była Biblioteka Główna Akademii Medycznej im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu; do dwuosobowego zespołu z Poznania dołączył w 1999 r. zespół z Biblioteki Medycznej Collegium Medicum UJ w Krakowie. W listopadzie 2002 r. obie kartoteki scalono i zaproszono do współpracy inne biblioteki medyczne w ramach tworzono konsorcjum¹². Obecnie z MeSH.pl współpracują następujące ośrodki: Bi-

⁷ Medical Literature Analysis and Retrieval System Online.

⁸ Zofia Powideł, Ewa Włostowska, op. cit...s. 7.

⁹ Por. informacje na stronie GBL dotyczącej *Historii opracowania i prowadzenia polskiej wersji MeSH w Głównej Bibliotece Lekarskiej polskiego MeSH*. [online]. [dostęp: 15.04.2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.gbl.waw.pl/gbl/bazy/mesh_historia.html>

¹⁰ Ewa Włostowska, Jacek Głębocki, Ewa Chrobak: *Nowoczesne metody samodzielnego przeszukiwania bazy danych Polska Bibliografia Lekarska – propozycja konspektu szkolenia użytkowników naukowej informacji medycznej*. W: 25. Jubileuszowa Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych. Kształcenie użytkowników naukowej informacji medycznej – koncepcje i doświadczenia, Lublin-Kazimierz Dolny, 12-14 czerwca 2006. [on-line]. [dostęp: 16 kwietnia 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/25kpbm/wlostowska_glebocki_chrobak.php>

¹¹ Informacje o warunkach uzyskania dostępu do bazy znajdują się na stronie GBL - <http://www.gbl.waw.pl/gbl/bazy.html#mesh_udost>

¹² Por. strona [www.MeSH.pl](http://www.mesh.pl) [online]. [dostęp: 7.05.2008] Dostępny w World Wide Web: <<http://www.mesh.pl/>>

blioteka Główna Akademii Medycznej w Poznaniu, Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Białymstoku, Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Gdańsku, Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Lublinie, Biblioteka Główna Akademii Medycznej we Wrocławiu, Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Szczecinie, Biblioteka Główna Pomorskiej Akademii Medycznej, Biblioteka Główna Śląskiej Akademii Medycznej, Biblioteka Główna Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Bydgoszczy oraz NUKAT, przy czym stopień ich aktywności w tworzeniu kartoteki jest różny i niewątpliwie wiążącą i główną rolę pełnią nadal biblioteki AM w Poznaniu i Collegium Medicum w Krakowie. Osoby zainteresowane dostępem do kartoteki mogą skorzystać ze słownika (bez dostępu m.in. do struktury hierarchicznej haseł) na stronie: <http://sloownik.mesh.pl/>.

Baza Tez_MeSH liczyła w 2006 r. 23.885 haseł¹³ pochodzących z NLM (tyle samo, ile MeSH NLM w tymże roku), należy więc przyjąć z dużym prawdopodobieństwem, że w roku kolejnym sytuacja była analogiczna, tj. Tez_MeSH zawierał 24.357 haseł, czyli tyle ile źródłowa baza MeSH NLM (baza MeSH.pl – odpowiednio 24.359 haseł)¹⁴.

Aby porównać obie polskie kartoteki MeSH'a: tj. bazę Tez_MeSH (GBL) i MeSH.pl (w formie, jaką miały w 2007 r.) i stwierdzić, jak bardzo różnią się one od siebie w zakresie słownictwa, dokonano następującej próby: dnia 18 września 2007 r. z Polskiej Bibliografii Lekarskiej wybrano rekordy spełniające następujące kryterium: zostały scharakteryzowane jako „rozprawa habilitacyjna” w polu „typ dokumentu”. Ze względu na liczebność próby i chęć porównania haseł, które weszły do bazy stosunkowo niedawno, zawężono wyszukiwanie do 2006 r., jako daty publikacji (w polu „źródło”). Otrzymano w ten sposób 116 rekordów bibliograficznych odnoszących się do rozpraw habilitacyjnych. Następnie wybrano wszystkie hasła główne, uzyskując tym samym próbę złożoną z 765 haseł.

Na tej podstawie można stwierdzić, że wyodrębniona w powyższej próbie grupa haseł stanowi 3,18% wszystkich haseł notowanych przez Tez_MeSH 2007 (tj. hasła z NLM plus hasła spoza bazy NLM – dla potrzeb statystycznych przyjęto liczbę 162¹⁵). Dobór haseł do analizy nie był przypadkowy – wybrano rekordy odnoszące się do prac habilitacyjnych, jako że z założenia powinny zawierać analizę i opis zagadnień nowych w danej dziedzinie wiedzy, co może oznaczać użycie haseł przedmiotowych nowo wprowadzonych oraz tych z najniższego poziomu w hierarchii – takich, które potencjalnie mogą najbardziej różnić się w obu bazach (ze względu na czas ich wprowadzenia oraz możliwość braku ustalonej terminologii w danej dziedzinie), w mniejszym stopniu zaś haseł najogólniejszych – utrwalonych w terminologii medycznej od lat. Gdyby do ana-

¹³ Por. por. Ewa Włostowska, Jacek Głębocki, Ewa Chrobak, op. cit.

¹⁴ Dane pochodzą ze strony www.nlm.nih.gov/mesh/intro_preface2007.html [dostęp: 5.05.2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.nlm.nih.gov/mesh/intro_preface2007.html>, GBL (z cytowanego artykułu Ewy Włostowskiej, Jacka Głębockiego, Ewy Chrobak) oraz ze strony głównej MeSH.pl [online]. [dostęp: 16 kwietnia 2008]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.mesh.pl/>>

¹⁵ Czyli liczbę haseł spoza MeSH NLM z roku 2006, ponieważ danych tego rodzaju GBL nie publikuje.

lize wytypowano grupę podręczników, którym zwykle przypisuje się hasło opisujące dziedzinę ogólną oraz określa rodzaj dokumentu (w MeSH „Podręczniki [Typ publikacji]”) – procentowy udział haseł różniących się od siebie w obu bazach mógłby być zbliżony do zera. Stąd habilitacje wydają się grupą szczególnie dobrą dla tego rodzaju wstępnych badań.

Po porównaniu obu baz stwierdzono, że z 765 haseł – 208 różni się od siebie (w jakikolwiek sposób: szykiem wyrazów w hasle, innym zapisem ortograficznym, np. użyciem małych lub wielkich liter w hasle, wyodrębniono również takie hasła z bazy Tez_MeSH GBL, które w bazie MeSH.pl funkcjonowały jako „odsyłacze polskie”). Na podstawie wstępnej analizy można wyciągnąć wniosek, iż obie bazy różnią się od siebie w bardzo dużym stopniu – w około 27%, co pozwalałoby sformułować tezę, iż mamy do czynienia z dwoma polskimi odmianami języka MeSH. Dalsza analiza prowadzi jednak do następujących wniosków: spośród wyżej wymienionych 208 haseł możemy wyróżnić:

- cztery hasła geograficzne (nieobecne w MeSH NLM i MeSH.pl) – a więc spoza MeSH'a;
- sto dwadzieścia pięć haseł Tez_MeSH GBL potraktowano w MeSH.pl jako odrzucone (w tym 9 haseł o innym zapisie ortograficznym ma status odrzuconych w tej formie przez bazę MeSH.pl)¹⁶;
- dwadzieścia sześć haseł inaczej zapisano (różnice o charakterze ortograficznym – por. Tabela 2);
- pięćdziesiąt trzy hasła wstępnie zakwalifikowano do dalszej analizy.

Jeśli z grupy 208 haseł różniących obie bazy w ramach wybranej próby (dotyczącej ok. 3% wszystkich haseł MeSH w 2007 r.) odejmiemy te, które wciąż pozostają wspólne, choć w MeSH.pl mają inny status („odsyłaczy polskich”), czyli grupę obejmującą 125 haseł oraz 26 haseł różniących się zapisem literowym (ortograficznym) i 4 hasła spoza MeSH'a – otrzymamy różnicę wynoszącą 53 hasła, czyli ok. 6,93%. Jednak pytanie, czy wynik ten uzasadnia przyjęcie tezy o istnieniu dwóch MeSH'ów, pozostaje nadal aktualne.

Zestawienie w Tabeli 1 umożliwiło porównanie obu baz na podstawie wyselekcjonowanej grupy, co prowadzi do następujących konstatacji (wszystkie informacje na temat poszczególnych haseł znajdują się w uwagach do tabeli):

- w przypadku trzech haseł mamy do czynienia z błędami literowymi [!] (por. uwagi w Tabeli 1 do haseł: *Fructosamine*, *Prolactin*, *Sphingomyelins*);
- dziesięć haseł można potraktować jako dowód na proces dysocjacji obu baz, tj. konsekwentnie tłumaczenie angielskiego terminu w inny sposób w przypadku obu baz (por. Tabela 3). W bazie Tez_MeSH określenie *Agents* tłumaczone jest jako *czynniki* lub *leki*, w bazie MeSH.pl jako *środki*; *Techniques* odpowiednio – *metody* i *techniki*; *Protocols* – *schematy* i *protokoły*. W odniesieniu do całej próby hasła te stanowią 1,3%;

¹⁶ Niestety nie mogłam jako osoba prywatna sprawdzić czy hasła z MeSH.pl są traktowane jako odrzucone (w formie odsyłaczy polskich) w bazie Tez_MeSH GBL, ponieważ licencja nie przewiduje dostępu dla takich osób. Pomocy w ustaleniu 24 polskich odpowiedników haseł w bazie Tez_MeSH (GBL) udzieliła mi Pani Ewa Włostowska, za co jestem Jej ogromnie wdzięczna.

- dwa hasła są wyrazem innego spojrzenia na gramatyczną kwestię liczby rzeczownika użytej w polskim haśle – odpowiedniku angielskiego, tj. *Income* w bazie Tez_MeSH tłumaczone jest jako *Dochód*, w MeSH.pl *Dochody*; oraz zdrobnienia [!] odpowiednio hasło *Decision Trees* jako *Drzewa decyzyjne* i *Drzewka decyzyjne*. To także dowód na proces różnicowania się obu baz;
- dwa hasła z bazy Tez_MeSH nie mają swoich odpowiedników w MeSH NLM 2007 i MeSH.pl 2007, tj. *Uwalnianie substancji leczniczych* i *Zespół wieńcowy ostry*. Szczególnie to drugie hasło wydaje się interesujące z punktu widzenia pewnych procesów zachodzących w Tez_MeSH: w bazie MeSH NLM termin *Acute Coronary Syndrome* pojawił się dopiero w wersji z 2008 r. Można powiedzieć, że polski Tez_MeSH (GBL) wyprzedził bazę źródłową. Inną sprawą jest jednak kwestia, czy jest uprawnione tego rodzaju postępowanie. Skoro to NLM jest instytucją wiodącą w dziedzinie medycznego języka informacyjno-wyszukiawczego i wprowadził to hasło dopiero w roku 2008, to pewna konsekwencja wymagałaby powstrzymania się od wprowadzenia hasła nieobecnego w bazie prymamej, oczywiście przy założeniu, że GBL traktuje bazę MeSH NLM jako bazę wzorcową ze wszelkimi konsekwencjami tego faktu. Z kolei w bazie MeSH.pl (wersja najnowsza z 2007) roku nie ma tego hasła – pojawi się ono wraz z tłumaczeniem dopiero w kolejnej edycji bazy. Należy jednak przypuszczać, że skoro Odsyłacz polski *Ostry zespół wieńcowy* pojawił się przy haśle *Choroba wieńcowa* w bazie MeSH.pl – taką, lub podobną postać będzie miał polski odpowiednik tego hasła;
- trzydzieści sześć haseł różni się od siebie w sposób, który nie da się podsumować zbiorczo (poszczególne różnice zostały opisane w uwagach do Tabeli 1).
Podsumowując, należy stwierdzić, że choć obie bazy (Tez_MeSH i MeSH.pl) różnią się w tłumaczeniu angielskich haseł MeSH, a na podstawie tu opisanej próby różnica ta wynosi ok. 7%, to na tej podstawie nie można wyciągnąć wniosków o istnieniu dwóch niezależnych od siebie polskich MeSH'ów. Różnice byłyby łatwe do zniwelowania, a obecnie zachodzący proces dysocjacji wynika z braku przepływu informacji między dwoma ośrodkami polskiego MeSH'a i polega na pielęgnowaniu różnic, choć potrzeby użytkowników zostałyby zaspokojone w najlepszy sposób przez jedną ujednoczoną kartotekę MeSH. Przyczyną zaistniałej sytuacji jest zapewne wiele i prawdopodobnie można próbować uzasadnić konieczność niezależnego prowadzenia prac nad dwoma kartotekami MeSH'a, jednak z punktu widzenia logiki języka i potrzeb użytkowników jest to zjawisko niepokojące i niezrozumiałe.

Lp.	Numer MeSH (MeSH Unique ID)	Termin w języku angielskim	Hasło z bazy Tez_MeSH (GBL)	Hasło z bazy MeSH.pl (poznansko-krakowskiej)	Uwagi
1	2	3	4	5	6
1.	D020411	<i>Oligonucleotide Array Sequence Analysis</i>	Analiza sekwencji szeregu oligonukleotydów	Analiza sekwencji oligonukleotydów techniką array	<p>Aby przeanalizować jaką terminologię preferują specjaliści, dokonano następującej próby: przeszukano bazę PBL (1991-2007) (Polska Bibliografia Lekarska), wybierając jako warunek wyszukiwawczy hasło „Analiza sekwencji szeregu oligonukleotydów”, i otrzymano w odpowiedzi 53 rekordy, którym przyznano to hasło [dostęp 7.05.2008]. Następnie w wyniku analizy tytułów i streszczeń polskich wyodrębniono polskie odpowiedniki ang. terminu „Oligonucleotide Array Sequence Analysis”:</p> <ul style="list-style-type: none"> • metoda microarray • technika macierzy DNA • technika macierzy molekularnych • technika molekularna z zastosowaniem siatek DNA • technika mikromacierzy oligonukleotydowych <p>Wydaje się, że hasło z bazy MeSH.pl wirmiej oddaje termin angielski. Wybór polskiego odpowiednika powinien być dokonany na podstawie ustaleń ze specjalistami w tej dziedzinie.</p>
2.	D051246	<i>Glucose Transport Proteins, Facilitative</i>	Białka transportu glukozy	Przenośniki białkowe ułatwiające transport glukozy	Jako „Odsyłacz polski” w bazie MeSH.pl: „Białka transportujące glukozę”
3.	D051025	<i>bcl-Associated Death Protein</i>	Białko apoptozy związane z Bcl-2	Białko apoptozy związane z bcl	W bazie MeSH NLM hasło „bcl2-Antagonist of Cell Death Protein” traktowane jest jako „Entry term” (odsyłacz). Jako przyjęte wskazano hasło „bcl-Associated Death Protein”. Ślad wydaje się, że wybór tłumaczenia z bazy MeSH.pl jest trafniejszy i bardziej zgodny z MeSH NLM.

1	2	3	4	5	6
4.	D019010	<i>Vascular Cell Adhesion Molecule-1</i>	Cząsteczka naczyniowa adhezji komórkowej typ 1	Cząsteczka 1 adhezji komórki naczyniowej	<p>Pozornie mamy tu do czynienia z prostą różnicą w szyku wyrazów w haśle. Jednak aby przeanalizować, jaką terminologię preferują specjaliści, dokonano następującej próby: przeluszkano bazę PHL (1991-2007), wybierając jako warunek wyszukiwawczy hasło „Cząsteczka naczyniowa adhezji komórkowej typ 1” [dostęp 1 kwietnia 2008] i w odpowiedzi otrzymano 94 rekordy (nie wszystkie miały streszczenia w j. pol. i ang. jednocześnie). Na podstawie analizy streszczeń pol. i ang. otrzymano następujące określenia medyczne odnoszące się do desygnatu określonego hasłem „Vascular Cell Adhesion Molecule-1” w MeSH/NLM:</p> <ul style="list-style-type: none"> • naczyniowa cząsteczka adhezyna-1 (sVCAM-1), • śródłonkowy czynnik adhezji komórek 1 (VCAM-1 / vascular cell adhesion molecule 1), • naczyniowa cząsteczka adhezyna-1 (VCAM-1, vascular cell adhesion molecule-1); (sVCAM-1, vascular cell adhesion molecule-1) • cząsteczka adhezyna VCAM-1 • sVCAM-1 (chyba najczęściej używane) • cząsteczka adhezji komórkowej naczyń /vascular cell adhesion molecule-1 (VCAM-1). <p>Na tej podstawie można dojść do wniosku, że najbardziej utrwalony w polskiej terminologii jest skrót od terminu w j. ang. Wobec powyższego chyba oba przyjęte hasła (zarówno w Tez_MeSH, jak w MeSH pl) powinny ponownie zostać przeanalizowane.</p>
5.	D017319	<i>Photosensitizing Agents</i>	Czynniki fotouczulające	Środki fotouczulające	Kwestia przyjętej strategii w poszczególnych bazach jest wybór zbliżonych semantycznie określeń: „czynniki” lub „środki”.
6.	D042442	<i>Vascular Endothelial Growth Factors</i>	Czynniki wzrostu naczyniowo-śródłonkowe	Czynniki wzrostu śródłonka naczyniowego	Jako „Odsylacz polski” w bazie MeSH, pl: „Czynniki wzrostu śródłonka naczyń” i „Czynniki wzrostowe śródłonka naczyniowego”.

1	2	3	4	5	6
7.	D016277	<i>Intricular Function, Left</i>	Czynność komory lewej	Czynność komory serca lewej	Wydaje się, że z punktu widzenia pacjenta lepsze jest hasło z dopowiedzeniem „Czynność komory serca lewej” (MeSH.pl), jako bardziej jednoznaczne.
8.	D007182	<i>Income</i>	Dochód	Dochody	Różnica gramatyczna (wybór między liczbą pojedynczą i mnogą nie zmienia znaczenia semantycznego w tym wypadku).
9.	D003663	<i>Decision Trees</i>	Drzewa decyzyjne	Drzewka decyzyjne	Różnica gramatyczna (relacja zróbnienia do formy neutralnej nie zmienia znaczenia semantycznego).
10.	D026761	<i>Physical Therapy (Specialty)</i>	Fizykoterapia	Fizykoterapia (Specjalność)	Jako „Odsylacz polski” w bazie MeSH.pl: „Przyrodolecznictwo”, „Terapia fizykalna”, „Fizykoterapia (specjalizacja)”, „Balneofizykoterapia”, „Leczenie fizykalne”, „Fizjoterapia”. Kwestią przyjętej strategii w poszczególnych bazach jest wybór zasady, czy po nazwie specjalności medycznej należy dodać element „(Specjalność)”. Być może jest to jednak pewna niekonsekwencja bazy MeSH.pl, ponieważ w przypadku innych specjalności medycznych tego dopowiedzenia nie dodawano, a dwa (na trzy) hasła z tym dopowiedzeniem odrzucono: <ul style="list-style-type: none"> • Chirurgia okrężnicy i odbytnicy (Specjalność) - > zob. Chirurgia okrężnicy i odbytnicy • Choroby wewnętrzne (Specjalność) - > zob. Choroby wewnętrzne.
11.	D019270	<i>Fructosamine</i>	Fruktozoamina	Fruktozamina	Wszystko wskazuje na błąd literowy w bazie Tez_MeSH (GBL). Przyjmując jako warunek wyszukiwawczy hasło „Fruktozoamina” otrzymamy w odpowiedzi 14 rekordów. We wszystkich streszczeniach w j. pol. użyto terminu „fruktozamina”.
12.	D042883	<i>Cholelithiasis</i>	Kamica przewodów żółciowych	Kamica przewodu żółciowego wspólnego	Wydaje się, że bardziej trafne jest hasło przyjęte w bazie MeSH.pl – tj. „Kamica przewodu żółciowego wspólnego”. Oddaje ono lepiej pierwotny wzór ang. – definicja zawartej w MeSH z NLM brzmi: Presence or formation of GALLSTONES in the COMMON BILE DUCT. A więc mowa tu o „Przewodzie żółciowym wspólnym” (Common Bile Duct). O niekonse-

1	2	3	4	5	6
					kwencji w bazie Tez_MeSH (GBL) świadczy również to, że jako hasło główne przyjęto „Przewód żółciowy wspólny”, a nie „Przewody żółciowe”.
13.	D048049	<i>Extracellular Signal-Regulated MAP Kinases</i>	Kinazy map regulowane sygnałem zewnątrzkomórkowym	Kinazy MAP regulowane zewnątrzkomórkowo	W bazie Tez_MeSH (GBL) hasło to jest zapisywane w dwóch [] wersjach: „Kinazy map regulowane sygnałem zewnątrzkomórkowym” i Kinazy MAP regulowane sygnałem zewnątrzkomórkowym”, co świadczy o pewnej niekonsekwencji. „Wielki słownik medyczny” (Warszawa: Wydawnictwo Lekarskie PZWL 1996, s. 564) podaje jako prawidłowy termin: „kinaza regulowana sygnałem zewnątrzkomórkowym”. Wydaje się, że hasło z bazy Tez_MeSH (GBL) – pominięty powyższe zastrzeżenie – jest lepsze.
14.	D014407	<i>Tumor Cells, Cultured</i>	Komórki nowotworowe hodowane	Hodowle komórek nowotworowych	<p>Aby przeanalizować, jaką terminologię preferują specjaliści, dokonano następującej próby: przeszukano bazę PBL (1991-2007), wybierając jako warunek wyszukiwawczy hasło „Komórki nowotworowe hodowane” i otrzymano w odpowiedzi 302 rekordy, którym przypisano to hasło [dokładnie 7.05.2008]. Następnie w wyniku analizy tytułów i streszczeń polskich wyodrębniono polskie odpowiedniki ang. terminu „Tumor Cells, Cultured”:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hodowle nowotworowych linii komórkowych • hodowle komórek ludzkich linii nowotworowych • hodowle komórkowe raka (...) • hodowle ludzkich komórek raka (...) • hodowane komórki nowotworowe <p>Wybór polskiego odpowiednika powinien być dokonany na podstawie statystycznych badań częstości użycia poszczególnych haseł w literaturze fachowej lub po konsultacji ze specjalistami, ale wiele wskazuje na to, że hasło przyjęte w MeSH.pl jest trafniejsze.</p>

1	2	3	4	5	6
15.	D023241	<i>Antiretroviral Therapy, Highly Active</i>	Leczenie przeciwretrowirusowe wysokoaktywne	Leczenie Antyretrowirusowe wysoco aktywne	<p>Jako „Odsylacz polski” w bazie MeSH.pl występują m.in.: „Leczenie przeciwretrowirusowe wysoco aktywne”, „Wysoco aktywne leczenie antyretrowirusowe”. Aby przeanalizować, jaką terminologię preferują specjaliści, dokonano następującej próby: przeszukano bazę PBL (1991-2007), wybierając jako warunek wyszukiwawczy hasło „Leczenie przeciwretrowirusowe wysokoaktywne” i otrzymano w odpowiedzi 81 rekordów, którym przypisano to hasło [dostęp 3.04.2008]. Następnie w wyniku analizy tytułów i streszczeń polskich wyodrębniono polskie odpowiedniki ang. terminu „Antiretroviral Therapy, Highly Active”:</p> <ul style="list-style-type: none"> • leczenie antyretrowirusowe • terapia antyretrowirusowa • terapia przeciwretrowirusowa • wysoko aktywna terapia antyretrowirusowa • wysoco aktywna terapia antyretrowirusowa • Wysoce Aktywna Terapia Przeciwretrowirusowa (HAART) • (leczenie) HAART • wysoko skuteczna terapia antyretrowirusowa (HAART) <p>Na tej podstawie można wyciągnąć następujące (wstępne) wnioski – terminologia medyczna w odniesieniu do terapii HAART nie ustabilizowała się w języku polskim, częściej jednak używany jest przymiotnik „antyretrowirusowe” niż zastosoany w Tez_MeSH (GBL) „przeciwretrowirusowe”. Wybór między rzeczownikiem „terapia” i „leczenie” wynika z przyjętej w bazach strategii nadrzędnej – bardziej konsekwentny pod tym względem wydaje się Tez_MeSH (GBL), w którym dominuje określenie „leczenie”, w bazie MeSH.pl oba terminy występują z równą częstotliwością i trudno wskazać reguły decydujące o wyborze polskiego odpowiednika dla ang. „therapy”.</p>
16.	D007166	<i>Immunosuppressive Agents</i>	Leki immunosupresyjne	Środki immunosupresyjne	Kwestia przyjętej strategii w poszczególnych bazach jest wybór zbliżonych semantycznie określeń: „leki” lub „środki”.

1	2	3	4	5	6
17.	D018681	<i>Anesthetics, General</i>	Leki znieczulające ogólne	Środki znieczulające ogólne	Kwestia przyjętej strategii w poszczególnych bazach jest wybór zbliżonych semantycznie określeń: „leki” lub „środki”.
18.	D015496	<i>CD4-Positive T-Lymphocytes</i>	Limfocyty T CD4	Limfocyty T CD4-dodatnie	Aby przeanalizować, jaką terminologię preferują specjaliści, odwołano się do analogicznej metody: przeszukano bazę PBL (1991-2007), wybierając jako warunek wyszukiwawczy hasło „Limfocyty T CD4” i otrzymano w odpowiedzi 202 rekordy, którym przypisano to hasło [dostęp 3.04.2008]. Wynika stąd następujący wniosek: osoba tworząca hasło w PBL (1991-2007) pominęła fakt istnienia znaku „+” przy hasle. Graficzny sposób zapisania owego znaku nie powinien mieć znaczenia i zostać ujęty w formie przyjętej w bazie MeSH.pl („dodatnie”) lub jako znak „+” również w bazie Tez_MeSH (GBL). Analogiczne zjawisko dotyczy hasła „Limfocyty T CD8” w Tez_MeSH (GBL) i „Limfocyty T CD8-dodatnie” w bazie MeSH.pl.
19.	D006377	<i>T-Lymphocytes, Helper-Inducer</i>	Limfocyty T pomocnicze induktorowe	Limfocyty T indukujące limfocyty T helper	Jako „Odsylacz polski” w bazie MeSH.pl: „Limfocyty T pomocnicze” „Limfocyty T indukujące” „Limfocyty T pomocniczo-indukcyjne” „Komórki pomocnicze” „Limfocyty T pomocnicze (indukujące)” „Komórki T pomocniczo-indukcyjne”. Aby przeanalizować, jaką terminologię preferują specjaliści, przeszukano bazę PBL (1991-2007), wybierając jako warunek wyszukiwawczy hasło „Limfocyty T pomocnicze induktorowe” i otrzymano w odpowiedzi 76 rekordów, którym przypisano to hasło [dostęp 3.04.2008]. Na tej podstawie wyodrębniono następujące odpowiedniki ang. terminu „T-Lymphocytes, Helper-Inducer”: <ul style="list-style-type: none"> • limfocyty T pomocnicze (T helper) • limfocyty pomocnicze: Th1, Th2 i Th3 • limfocyty T pomocnicze • limfocyty pomocnicze (limfocyty Th) • limfocyty T helper 1/T helper2

1	2	3	4	5	6
					Th2 limfocyty pomocnicze limfocyty T pomocnicze (CD4) limfocyty T pomocniczo-indukcyjne limfocyty T helper Z powyższych ustalení wynika, że najczęściej używanym polskim odpowiednikiem jest określenie: „limfocyty T pomocnicze” (odrzucone w bazie MeSH, pl).
20.	D001431	<i>Bacteriological Techniques</i>	Metody bakteriologiczne	Techniki bakteriologiczne	Kwestia przyjętej strategii w poszczególnych bazach jest wybór zbliżonych semantycznie określeń: „metody” lub „techniki”.
21.	D046508	<i>Culture Techniques</i>	Metody hodowli	Techniki hodowli	Kwestia przyjętej strategii w poszczególnych bazach jest wybór zbliżonych semantycznie określeń: „metody” lub „techniki”.
22.	D003942	<i>Laboratory Techniques and Procedures</i>	Metody i procedury laboratoryjne	Techniki i procedury laboratoryjne	Kwestia przyjętej strategii w poszczególnych bazach jest wybór zbliżonych semantycznie określeń: „metody” lub „techniki”.
23.	D015336	<i>Molecular Probes</i>	Metody sond molekularnych	Techniki sond molekularnych	Kwestia przyjętej strategii w poszczególnych bazach jest wybór zbliżonych semantycznie określeń: „metody” lub „techniki”.
24.	D013536	<i>Suture Techniques</i>	Metody szwów chirurgicznych	Techniki szwów chirurgicznych	Kwestia przyjętej strategii w poszczególnych bazach jest wybór zbliżonych semantycznie określeń: „metody” lub „techniki”.
25.	D021141	<i>Nucleic Acid Amplification Techniques</i>	Metody wzmocnienia kwasów nukleinowych	Techniki amplifikacji kwasu nukleinowego	Kwestia przyjętej strategii w poszczególnych bazach jest wybór zbliżonych semantycznie określeń: „metody” lub „techniki”. Analogicznie można rozpatrywać trafność wyboru między dwoma bardzo zbliżonymi semantycznie terminami: „wzmacnianie” i „amplifikacja”.
26.	D032383	<i>Myocytes, Cardiac</i>	Miocyty sercowe	Kardiomiocyty	Jako „Odsylacz polski” w bazie MeSH, pl m.in.: „Miocyty serca”. Aby przetestować, jaką terminologię preferują specjaliści, przeszukano bazę PBL (1991-2007), wybierając jako warunek wyszukiwawczy hasło

1	2	3	4	5	6
					<p>„Miocyty sercowe” i otrzymano w odpowiedzi 18 rekordów, którym przypisano to hasło [dostęp 3.04.2008]. Na tej podstawie wyodrębniono następujące odpowiedniki ang. terminu „Myocytes, Cardiac”:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kardiomiocyty • miocyty. <p>Wynika z tego, że chyba lepszym hasłem jest to przyjęte w MeSH.pl.</p>
27.	D016294	<i>Models, Nursing</i>	Modele pielęgniarskie	Modele pielęgniarstwa	<p>Aby przeanalizować, jaką terminologię preferują specjaliści, przeszukano bazę PBL (1991-2007), wybierając jako warunek wyszukiwawczy hasło „Modele pielęgniarstwa” i otrzymano w odpowiedzi 14 rekordów, którym przypisano to hasło [dostęp 3.04.2008].</p> <p>Na tej podstawie wyodrębniono następujące odpowiedniki ang. terminu „Models, Nursing”:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Model opieki pielęgniarstwa • Modele opieki pielęgniarstwa • Opieka pielęgniarstwa • Model pielęgnowania • Modele pielęgnowania • Modele pielęgniarstwa • Modele opieki <p>Wydaje się, że najlepiej istotę terminu ang. i samego przedmiotu, do którego się on odnosi, oddaje hasło „Modele opieki pielęgniarstwa”.</p>
28.	D029684	<i>Lithospermum</i>	Nawrot lekarski	Nawrot	<p>Odpowiednikiem terminu łac. <i>Lithospermum</i> jest „Nawrot” (takie hasło przyjęto w bazie MeSH.pl). Jednak można wśród odsyłaczy polskich umieścić w bazie MeSH.pl obok: „Nawrotu polnego”, „Nawrotu szarego” i „Nawrotu siwego” – „Nawrot lekarski”, co ułatwiłoby opracowanie rzeczowe. Natomiast przyjęcie w bazie Tez MeSH (GBL) tylko jednego z gatunków (podgatunków) wydaje się uproszczeniem i może być mylące w przypadku pracy poświeconej np. właściwościom chemicznym <i>Lithospermum</i> jako pewnej grupy roślin ze sobą spokrewnionych.</p>

1	2	3	4	5	6
29.	D003753	<i>Dental Health Survey</i>	Ocena stanu zdrowia jamy ustnej	Badania stomatologiczne przeglądowe	<p>Aby przeanalizować, jaką terminologię preferują specjaliści, przeszukano bazę PBL (1991-2007), wybierając jako warunek wyszukiwawczy hasło „Ocena stanu zdrowia jamy ustnej” i otrzymano w odpowiedzi 33 rekordy, którym przypisano to hasło [dostęp 3.04.2008]. Na tej podstawie wyodrębniono następujące odpowiedniki ang. terminu „Dental Health Survey”:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stan zdrowia jamy ustnej • ocena stanu zdrowia jamy ustnej • ocena stanu uzębienia • ocena stanu zdrowotnego narządu zucia • ocena stanu narządu zucia <p>Wydaje się, że termin przyjęty przez Tez_MeSH (GBL) jest trafniejszy.</p>
30.	D016867	<i>Immunocompromised Host</i>	Odporność obniżona	Obniżenie odporności gospodarza	<p>Aby przeanalizować, jaką terminologię preferują specjaliści, przeszukano bazę PBL (1991-2007), wybierając jako warunek wyszukiwawczy hasło „Odporność obniżona”, i otrzymano w odpowiedzi 58 rekordów, którym przypisano to hasło [dostęp 3.04.2008]. Na tej podstawie wyodrębniono następujące odpowiedniki ang. terminu „Immunocompromised Host”:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zaburzona odporność • niedobór odporności • zaburzenia odporności • obniżona odporność • upośledzenie odporności • spadek odporności. <p>Wydaje się, że hasło przyjęte przez Tez_MeSH (GBL) lepiej oddaje sens terminu, jaki jest używany w polskiej medycynie, niż bardziej literalne w stosunku do ang. oryginału hasło MeSH.pl.</p>
31.	D003156	<i>Community Mental Health Services</i>	Opieka psychiatryczna otwarta	Slużba zdrowia publiczna psychiatryczna	<p>Aby przeanalizować, jaka terminologia jest preferowana przez specjalistów, przeszukano bazę PBL (1991-2007), wybierając jako warunek wyszukiwawczy hasło „Opieka psychiatryczna otwarta” i otrzymano w odpowiedzi 95 rekordów, którym przypisano to hasło [dostęp 4.04.2008]. Na tej podstawie wyodrębniono następujące odpowiedniki ang. terminu „Community Mental Health Services”:</p>

1	2	3	4	5	6
					<ul style="list-style-type: none"> • opieka psychiatryczna • psychiatryczna opieka zdrowotna. <p>Wy daje się, że hasło przyjęte przez bazę Tez_MeSH (GBL) jest hasłem bliższym idei terminu ang. „Community Mental Health Services” przy założeniu, że dodane zostanie określenie „publiczna” w miejsce „otwarta”. Wy daje się, że tak brzmiące hasło mogłoby trafić również do MeSH.pl, ponieważ hasło „Mental Health Services” przetłumaczono jako „Opieka psychiatryczna”, a „Community Health Services” jako „Służba zdrowia publiczna”.</p>
32.	D051793	<i>Hypoxia-Inducible Factor 1</i>	Czynnik 1 wywołujący niedotlenienie	Czynnik jądrowy indukowany niedotlenieniem	<p>Aby przeanalizować, jaka terminologia jest preferowana przez specjalistów, przeszukano bazę PBL (1991-2007), wybierając jako warunek wyszukiwawczy hasło „Czynnik 1 wywołujący niedotlenienie”. I otrzymano w odpowiedzi 5 rekordów, którym przypisano to hasło [dostęp 4.04.2008]. Na tej podstawie wyodrębniono następujące odpowiedniki ang. terminu „Hypoxia-Inducible Factor 1”:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czynnik indukowany przez hipoksję-1 (HIF-1) • Czynnik transkrypcyjny o charakterze heterodimeru – HIF-1 • Czynnik indukowany przez hipoksję • Czynnik indukowany przez hipoksję • Czynnik transkrypcyjny indukowany hipoksją <p>Z tego wynika, że terminem przyjętym w języku polskim przez specjalistów jest raczej „Czynnik indukowany przez hipoksję” (niedotlenienie) – (obie bazy preferują inne określenia).</p>
33.	D017127	<i>Glycosylation End Products, Advanced</i>	Produkty glikozylacji późne	Produkty końcowe zaawansowanej glikozylacji	<p>W Tez_MeSH (GBL) istnieją obok siebie dwa hasła: „Produkty glikozylacji późne” [1] i „Produkty glikozylacji późne” i ewidentnie pierwsze z hasel zostało zapisane z błędem literowym, którego nie wychwycono, choć wiadać go wyrażnie ze względu na to, że oba hasła sąsiadują ze sobą w indeksie! W wyniku analizy tytułów i streszczeń 35 rekordów uzyskanych po przeszukaniu bazy PBL (1991-2007) za pomocą hasła „Produkty glikozylacji późne” (wraz z zawierającym literówkę) otrzymano następujące</p>

1	2	3	4	5	6
					<p>polskie odpowiedniki angielskiego terminu: „Glyco-sylation End Products, Advanced”:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Późne produkty glikacji • Końcowe produkty glikacji białek • Końcowa zaawansowana glikacja • Zaawansowane produkty glikacji • Końcowe produkty glikozylacji białek • Produkty glikacji białek • Białkowe produkty glikacji • Późne produkty glikacji białek • Końcowe produkty zaawansowanej glikacji białek • Końcowe produkty glikacji. <p>Z powyższego faktu można wyciągnąć następujące wnioski: nie ma jednego mocno utrwalonego polskiego odpowiednika hasła „Glycosylation End Products, Advanced”. Wydaje się na podstawie tej próby, że najpopularniejszym odpowiednikiem jest termin: „Końcowe produkty glikacji białek” (ewentualnie drugi w kolejności: „Końcowe produkty glikacji”). I hasła przyjęte w obu bazach to odpowiednio: „Produkty glikozylacji późne” i „Produkty końcowe zaawansowanej glikozylacji” nie wydają się w tym kontekście trafne.</p>
34.	D040361	<i>Healthy People Programs</i>	Programy promocji zdrowia	Programy zdrowotnych społeczeństw	<p>Jako „Odsylacz polski” w bazie MeSH.pl występują m. in.:</p> <p>„Programy zdrowotne powszechne”, „Program zdrowia dla wszystkich 2010”, „Zdrowe społeczeństwo 2010”. Hasło przyjęte w MeSH.pl jest literalnym tłumaczeniem ang. hasła „Healthy People Programs”. Wydaje się, że tłumaczenie hasła z Tez-MeSH (GBL) jest trafniejsze w stosunku do definicji, jaka towarzyszy w formie „Scope Note” hasłu w bazie MeSH NLM: <i>Healthy People Programs are a set of health objectives to be used by governments, communities, professional organizations, and others to help develop programs to improve health. (...) Similar programs are conducted by other national governments.</i> [dostęp 8.04.2008 – tryb dostępu: http://www.nlm.nih.gov/cgi/mesh/2008/MB_cgi?mode=&index=21658&field=all&HM=&I=&PA=&form=&input=].</p>

1	2	3	4	5	6
35.	D011388	<i>Prolactin</i>	Prolaktyna	Prolaktyna	W bazie PBL (1991-2007) obecne są hasła „Prolaktyna” i „Prolaktyna”. Ewidentnie pierwsze z hasel zostało zapisane z błędem literowym, którego nie wychwycono. Hasła tego użyto w Tez_MeSH (GBL) tylko raz w opisie rekordu: Budziński G. Ocena stanu metabolicznego izolowanej wątroby świni przechowywanej w hipotermii prostej w zależności od stosowanych płynów przetrwawczych. Katowice : Śląska Akademia Medyczna 2006.
36.	D007720	<i>Knee Prosthesis</i>	Proteza stawu kolanowego	Proteza kolana	Przeszukano bazę PBL (1991-2007), wybierając jako warunek wyszukiwawczy „Proteza stawu kolanowego”, i otrzymano w odpowiedzi 102 rekordy, którym przypisano to hasło [dostęp 8.04.2008]. Na tej podstawie wyodrębniono następujące odpowiedniki ang. terminu „Knee Prosthesis”: <ul style="list-style-type: none"> • artroplastyka stawu kolanowego • endoprotezoplastyka stawu kolanowego • proteza stawu kolanowego • endoprotezy stawu kolanowego • endoproteza PFC • artroplastyka kolana • proteza saneczkowa stawu kolanowego (itd.) W większości wypadków mówi się o protezie stawu kolanowego, nie kolana (jako części kończyny dolnej). Pozornie wydaje się, że dwa różne odpowiedniki hasła „Knee Prosthesis” są na równi uzasadnione z punktu widzenia terminologii, zarówno „Kolano” jak „Staw kolanowy” są notowane w obu bazach. O tym, że hasło z bazy Tez_MeSH jest trafniejsze, świadczy również pewna niekonsekwencja w bazie MeSH.pl – w przypadku hasła „Arthroplast, Replacement, Knee” wybrano jako polski odpowiednik hasło „Plastyka rekonstrukcyjna stawu kolanowego”.
37.	D019172	<i>Transplantation Conditioning</i>	Przygotowanie do przeszczepienia	Kondycjonowanie transplantacyjne	Jako „Odsylacz polski” w bazie MeSH.pl występują m. in.: „Postępowanie przygotowawcze do przeszczepu”, „Przygotowanie biorcy do przeszczepu”, „Uwarunkowanie przeszczepiania”. Tłumaczenie ang. terminu „Conditioning” jako kondycjonowanie nie wydaje się trafne.

1	2	3	4	5	6
38.	D040281	<i>Vascular Endothelial Growth Factor Receptor-1</i>	Receptor 1 czynnika wzrostu naczyniowo-śródbłonkowego	Receptor 1 dla czynnika wzrostu śródbłonka naczyniowego	Chyba trafnym polskim odpowiednikiem jest odrzucone w bazie MeSH.pl "Przygotowanie biory do przeszczepu" lub krócej – "Przygotowanie do przeszczepu".
39.	D040301	<i>Vascular Endothelial Growth Factor Receptor-2</i>	Receptor 2 czynnika wzrostu naczyniowo-śródbłonkowego	Receptor 2 dla czynnika wzrostu śródbłonka naczyniowego	<p>Przeszukano bazę PBL (1991-2007), wybierając jako warunek wyszukiwawczy „Receptor 1 czynnika wzrostu naczyniowo-śródbłonkowego” i otrzymano w odpowiedzi 11 rekordów, którym przypisano to hasło [dostęp 8.04.2008]. Na tej podstawie wyodrębniono następujące odpowiedniki ang. „Vascular Endothelial Growth Factor Receptor-1”:</p> <ul style="list-style-type: none"> • naczyniowo-śródbłonkowy czynnik wzrostu • receptor naczyniowo-śródbłonkowego czynnika wzrostu VEGFR1 (sFLT-1) • rozpuszczalny receptor – s VEGFR-1. <p>W bazie PBL (1991-2007) hasłu nadrzędnemu w stosunku do dyskutowanego, tj. „vascular endothelial growth factor”, przypisano (w artykułach cytowanych przez tę bazę) polskie odpowiedniki</p> <ul style="list-style-type: none"> • naczyniowo-śródbłonkowy czynnik wzrostu VEGF • śródbłonkowego czynnika wzrostu naczyń (VEGF) • naczyniowo-śródbłonkowy czynnik wzrostu (VEGF). <p>Na tej podstawie można stwierdzić, że najtrafniejszy jest polski odpowiednik hasła zaproponowany w bazie Tez_MeSH (GBL). Hasło to jest dyskutowane na forum MeSH.pl [dostęp 8.02.2008]; jako „Odsylacz polski” w bazie MeSH.pl m.in.:</p> <p>„Receptor 1 dla czynnika wzrostu śródbłonka naczyń”. Niezbyt zręczne (z punktu widzenia języka polskiego) jest w hasle przyjętym w bazie MeSH.pl sformułowanie „receptor dla...”. Może należałoby umieścić tu hasło w formie przyjętej przez Tez_MeSH (GBL).</p>
39.	D040301	<i>Vascular Endothelial Growth Factor Receptor-2</i>	Receptor 2 czynnika wzrostu naczyniowo-śródbłonkowego	Receptor 2 dla czynnika wzrostu śródbłonka naczyniowego	jw.

1	2	3	4	5	6
40.	D011958	<i>Receptor; Epidermal Growth Factor</i>	Receptor czynnika wzrostu naskórka	Receptor dla czynnika wzrostu nablionka	Jako „Odsylacz polski” w bazie MeSH.pl m.in.: „Receptory dla czynnika wzrostowego naskórka”, „Receptor dla naskórkowego czynnika wzrostu”, „Receptor dla nablionkowego czynnika wzrostu”, „Receptory dla czynnika wzrostowego nablionka”, „Receptor dla czynnika wzrostu naskórka”, „Receptor dla epidemiologicznego czynnika wzrostu”. Niezbyt zręczne jest w hasle przyjęty w bazie MeSH.pl sformułowanie „receptor dla...”. Może należałoby umieścić tu hasło w formie przyjętej przez Tez_MeSH (GBL).
41.	D053805	<i>Fractional Flow Reserve, Myocardial</i>	Rezerwa wieńcowa cząstkowa	Cząstkowa rezerwa przepływu	Przeszukano bazę PBL (1991-2007), wybierając jako warunek wyszukiwawczy „Rezerwa wieńcowa cząstkowa” i otrzymano w odpowiedzi 5 rekordów, którym przypisano to hasło [dostęp 8.04.2008]. Na tej podstawie wyodrębniono następujące odpowiedniki ang. „Fractional Flow Reserve, Myocardial” <ul style="list-style-type: none"> • rezerwa wieńcowa • cząstkowa rezerwa przepływu wieńcowego • cząstkowa rezerwa przepływu. Na tej podstawie trudno wskazać, które hasło jest bardziej adekwatne i umotywowane użusem. Rozstrzygnięcie chyba powinno zostać dokonane przez specjalistę w dziedzinie kardiologii, nie przez bibliotekarza.
42.	D000971	<i>Antineoplastic Combined Chemotherapy Protocols</i>	Schematy chemioterapii przeciwotworowej skojarzonej	Protokoły chemioterapii skojarzonej przeciwotworowej	W bazie MeSH.pl ang. „protocols” tłumaczy się zawsze jako „protokoły”, w odniesieniu do „schedule” używane jest tłumaczenie „schemat”.
43.	D013109	<i>Sphingomyelin</i>	Sfingomieliny	Sfingomieliny	Wydaje się, że hasło użyte w bazie MeSH.pl jest zapisane z błędem literowym – z analizy rekordów bibliograficznych odnoszących się do hasła wynika, że terminem używanym w polskich streszczeniach notowanych w bazie PBL (1991-2007) (GBL) jest termin: „sfingomieliny”, jak w Tez_MeSH.pl (GBL).

1	2	3	4	5	6
44.	D011297	<i>Prenatal Exposure Delayed Effects</i>	Skutki opóźnione narażenia prenatalnego	Skutki odległe narażenia prenatalnego	opóźnione = odległe. Hasła tego rodzaju zdają się najlepiej świadczyć o tendencji do dysocjacji polskiego MeSH'a na dwa „geograficzne” dialekty (umownie nazwać je można „warszawskim” i „poznansko-krakowskim”). Choć desygnat pozostaje ten sam, to dla podkreślenia własnej odmienności kładzie się nacisk na różnicowanie, np. w odniesieniu do słownika. Proces ten może w konsekwencji doprowadzić do sytuacji, w której różne będzie bardzo dużo i to one zadecydują o ostatecznym podziale. O ile proces ten jest zrozumiały i obecny w historii języków naturalnych, to w przypadku języka sztucznego (informatyjnno-wyszukiawczego) jest zjawiskiem zdecydowanie negatywnym.
45.	D017615	<i>Enteric Nervous System</i>	Unerwienie jelit	System nerwowy enteralny	Jako „Odsylacz polski” w bazie MeSH.pl m.in.: „Układ nerwowy jelitowy”, „Jelitowy układ nerwowy”, „Unerwienie własne jelita”. Rozstrzygające w tym kontekście powinno być polskie mianownictwo anatomiczne, nie decyzja bibliotekarza
46.		/	Uwalnianie substancji leczniczych	!	Brak odpowiednika w bazie MeSH.pl i brak odpowiednika hasła w MeSH z NLM!
47.	D006515	<i>Hepatitis B virus</i>	Wirus B zapalenia wątroby	Hepatitis B virus	W bazie MeSH.pl dość konsekwentnie jest stosowana zasada przenoszenia do polskiej terminologii nazw wirusów w języku angielskim (tożsamer z terminologią łacińską). Stąd jako „Odsylacz polski”, w bazie MeSH.pl pojawiają się m.in.: „Wirus wzw B”, „Wirus hepatitis B”, „Wirus zapalenia wątroby typu B”, „Wirus zapalenia wątroby B”. W bazie Tez_MeSH (GBL) mamy do czynienia z tendencją przeciwną – wprowadzana jest konsekwentnie polska terminologia w odniesieniu do nazw wirusów. Jest to kolejny dowód na „oddalanie” się obu baz.
48.	D016174	<i>Hepacivirus</i>	Wirus C zapalenia wątroby	Hepacivirus	Uwagi jak wyżej. Jako „Odsylacz polski” w bazie MeSH.pl m.in.: „Wirus hepatitis C”, „Wirus zapalenia wątroby C”, „Wirus zapalenia wątroby typu C”, „Wirus wzw C”, „Wirus HCV-podobny”.

1	2	3	4	5	6
49.	D009111	<i>Local Government</i>	Władze lokalne	Samorząd lokalny	Por. proces językowy opisany w przypadku hasła „Prenatal Exposure Delayed Effects”, jako „Odsylacz polski” w bazie MeSH.pl: „Zarząd miejski”, „Samorząd terytorialny”, „Władze miasta”.
50.	D011785	<i>Quality Assurance, Health Care</i>	Zapewnienie jakości usług medycznych	Zapewnienie jakości w opiece zdrowotnej	Por. uwagi do hasła „ <i>Prenatal Exposure Delayed Effects</i> ”. Co prawda „usługi medyczne” i „opieka zdrowotna” nie są terminami tożsamymi, ale bardzo zbliżonymi zakresami. Baza MeSH.pl konsekwentnie tłumaczy ang. „Health Care” jako „Opieka zdrowotna”, także baza Tez_MeSH (GBL) notuje hasło „Opieka zdrowotna” (nie – „Usługi medyczne”). Stąd wniosek, że raczej hasło pochodzące z MeSH.pl jest lepszym polskim odpowiednikiem ang. „ <i>Quality Assurance, Health Care</i> ”.
51.		/	Zawał serca świeży	/	Brak odpowiednika w bazie MeSH.pl i brak odpowiednika hasła w MeSH z NLM!
52.	D016272	<i>Occupational Health</i>	Zdrowie zawodowe	Stan zdrowia pracowników	Hasło z Tez_MeSH (GBL) jest literalnym tłumaczeniem ang. „Occupational Health”. Jednak na podstawie analizy bazy PBL (1991-2007) (hasło „Zdrowie zawodowe” – otrzymano 89 rekordów; [dostęp 10.04.2008]) okazało się, że sam termin „zdrowie zawodowe” nie wystąpił ani razu w tytule lub w streszczeniu polskim dołączonym do rekordów. Pojawia się w tym kontekście raczej – „stan zdrowia” lub „stan zdrowia pracowników”. Na tej podstawie wydaje się, że hasło przyjęte w MeSH.pl jest trafniejsze, choć ostateczny wybór powinien zależeć od uzusu, a więc od decyzji specjalistów zajmujących się tą dziedziną. Jako „Odsylacz polski” w bazie MeSH.pl występują m.in.: „Bezpieczeństwo pracy”, „Bezpieczeństwo w środowisku pracy”, „Higiena pracy”, „Higiena w środowisku pracy”, „Zdrowie pracowników”, „Zdrowie w środowisku pracy”.

1	2	3	4	5	6
53.	D054058	<i>Acute Coronary Syndrome</i>	Zespół wieńcowy ostry	(brak odpowiednika w MeSH 2007)	<p>W bazie MeSH NLM termin „Acute Coronary Syndrome” pojawił się dopiero w wersji bazy z 2008 roku. Można powiedzieć, że polski Tez_MeSH (GBL) wyprzedził bazę źródłową. Inną sprawą jest jednak to, czy jest uprawnione tego rodzaju postępowanie. Skoro to NLM jest instytucją wiodącą w dziedzinie medycznego języka informacyjno-wyszukiwawczego i wprowadził to hasło w roku 2008, to pewna konsekwencja wy-magalaby powstrzymanie się od wprowadzenia hasła nieobecnego w bazie prymarnej. Oczywiście przy założeniu, że GBL traktuje bazę MeSH NLM jako bazę prymarną ze wszelkimi konsekwencjami tego faktu. Z kolei w bazie MeSH.pl (wersja najnowsza z 2007) roku nie ma tego hasła – pojawi się ono wraz z tłumaczeniem dopiero w kolejnej edycji bazy. Należy jednak przypuszczać, że skoro „Odsyłacz polski” „Ostry zespół wieńcowy” pojawił się przy hasle „Choroba wieńcowa” w bazie MeSH.pl – tak (lub podobnie) będzie brzmiał polski odpowiednik tego hasła w tej bazie.</p>

Przykłady haseł o odmiennym zapisie ortograficznym lub innym wyborze stylistycznym (kartoteka MeSH.pl (GBL) i MeSH.pl)

Hasło z bazy Tez_MeSH (GBL)	Hasło z bazy MeSH.pl (poznąnsko-krakowskiej)	Uwagi
1	2	3
Antropometria	Antropometria	Literówka?
Białka protoonkogenne C-Bcl-2	Białka protoonkogenne c-bcl-2	
Białko Bcl-X	Białko bcl-X	
Blokery receptora I angiotensyny II	Blokery receptora angiotensyny II typ I	
Choroba Charcota-Marie'a-Tootha	Choroba Charcot-Marie-Tootha	Kwestia zapisu obcego nazwiska w języku polskim
Choroba Gravesa-Basekowa	Choroba Gravesa i Basekowa	
Choroba przeszczep przeciw gospodarzowi	Choroba przeszczep przeciwko gospodarzowi	Przeciw = przeciwko
Czynnik natriuretyczny przedsionkowy	Czynnik przedsionkowy natriuretyczny	
Enalapril	Enapryl	Hasło z bazy Tez_MeSH (GBL) jako „Odsyłacz polski” w bazie MeSH.pl
Endotelina-1	Endotelina 1	Hasło z bazy Tez_MeSH (GBL) jako „Odsyłacz polski” w bazie MeSH.pl
Geny Bcl-2	Geny bcl-2	
Geny ERBB	Geny erbB	
Geny ERBB-1	Geny erbB-1	
Geny ERBB-2	Geny erbB-2	
Geny P53 –	Geny p53	
Interferon alfa-2B	Interferon alfa-2b	

1	2	3
Kinazy białkowe aktywowane mitogenem P38	Kinazy białkowe p38 aktywowane mitogenem	
Losartan	Lozartan	Hasło z bazy Tez_MeSH (GBL) jako „Odsyłacz polski” w bazie MeSH.pl
Metaloproteinaza 2 macierzy	Metaloproteinaza macierzy 2	
Oporność nowotworu na leki	Oporność nowotworów na leki	
Polipeptyd aktywujący cyklazę adenylową przysadkową	Peptyd aktywujący przysadkową cyklazę adenylową	
Pomiary chemiluminescencji	Pomiar chemoluminescencji	Hasło z bazy Tez_MeSH (GBL) jako „Odsyłacz polski” w bazie MeSH.pl
PPAR alfa	PPAR-alfa	
PPAR gamma	PPAR-gamma	
Protoonkogeny	Proto-onkogeny	Hasło z bazy Tez_MeSH (GBL) jako „Odsyłacz polski” w bazie MeSH.pl
Receptor ERBB-2	Receptor erbB-2	
Receptory toll-podobne	Receptory Toll-podobne	
Sieci neuronowe komputerowe	Sieci neuronowe (komputerowe)	
Stwardnienie rozsiane nawracające zwalniające	Stwardnienie rozsiane zwalniająco-nawracające	
Syrolimus	Sirolimus	
Wskaźnik CD4:CD8	Wskaźnik CD4-CD8	
Wyniki leczenia	Wynik leczenia	Hasło z bazy Tez_MeSH (GBL) jako „Odsyłacz polski” w bazie MeSH.pl
Zakażenie bakteryjne	Zakażenia bakteryjne	Hasło z bazy Tez_MeSH (GBL) jako „Odsyłacz polski” w bazie MeSH.pl

1	2	3
Zakażenie HIV	Zakażenia HIV	Hasło z bazy Tez_MeSH (GBL) jako „Odsyłacz polski” w bazie MeSH.pl
Zespół po cholecystektomii	Zespoły po cholecystektomii	Hasło z bazy Tez_MeSH (GBL) jako „Odsyłacz polski” w bazie MeSH.pl

Tabela 3

Przykłady haseł świadczące o konsekwentnym dążeniu do dysocjacji obu baz (kartotek)

Lp.	Termin w j. ang. i nr MeSH	Hasło z bazy Tez_MeSH (GBL)	Hasło z bazy MeSH.pl (poznańsko-krakowskiej)
1	2	3	4
1.	<i>Photosensitizing Agents</i> D017319	Czynniki fotouczulające	Środki fotouczulające
2.	<i>Immunosuppressive Agents</i> D007166	Leki immunosupresyjne	Środki immunosupresyjne
3.	<i>Bacteriological Techniques</i> D001431	Metody bakteriologiczne	Techniki bakteriologiczne
4.	<i>Culture Techniques</i> D046508	Metody hodowli	Techniki hodowli
5.	<i>Laboratory Techniques and Procedures</i> D003942	Metody i procedury laboratoryjne	Techniki i procedury laboratoryjne
6.	<i>Molecular Probes</i> D015336	Metody sond molekularnych	Techniki sond molekularnych
7.	<i>Suture Techniques</i> D013536	Metody szwów chirurgicznych	Techniki szwów chirurgicznych
8.	<i>Nucleic Acid Amplification Techniques</i> D021141	Metody wzmacniania kwasów nukleinowych	Techniki amplifikacji kwasu nukleinowego
9.	<i>Antineoplastic Combined Chemotherapy Protocols</i> D000971	Schematy chemioterapii przeciwnowotworowej skojarzonej	Protokoły chemioterapii skojarzonej przeciwnowotworowej
10.	<i>Anesthetics, General</i> D018681	Leki znieczulające ogólnie	Środki znieczulające ogólne

Summary

The aim: comparison of two Polish MeSH indexes, i.e. the Tez_MeSH database of the Main Medical Library, and MeSH.pl (being used by academic medical libraries), and presentation of their lexical differences.

Material: bibliographic records from the Polish Medical Bibliography (PMB). The trial consisted of 116 post-doctoral thesis in medicine and related sciences, published in 2006 (records characterized in PMB as follows: document type – “post-doctoral thesis”, searching limitation in date field: 2006). The sample of 765 subject headings has been received (only subject headings has been analysed).

Trial date: September 18th, 2007.

Method: two groups of subject headings have been compared – those from Tez_MeSH database and from MeSH.pl. Eivalents have been selected basing on their numbers in NLM MeSH database, and English version. The group of 208 subject headings has been selected, different in these databases, and analysis of these differences has been conducted.

Conclusions: difference between these two databases regarding the group of selected subject headings amounts to approx. 7%. This cannot make a fundament for a claim that two independent Polish versions of MeSH exist. But this result shall raise suspicions, as it illustrates a process of consequent dissociation of the MeSH Polish version into two dialects. It is a natural result of development in case of natural languages, but in case of artificial languages it is a disadvantageous process, resulting from non-content-related reasons.